

УДК 378.035+316.6-057.87
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.214-217

Товканець Ганна Васи́лівна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет, м.Мукачево, Україна
tovkanec2017@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-6191-9569>

Лендел Людмила Васи́лівна

вчитель англійської мови і літератури, вчитель вищої категорії
Колодниська гімназія Іршавського ОТГ Хустського району Закарпатської області, Україна
lendel.ljudmila@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0590-7384>

ПОЧАТКОВА ОСВІТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЦІЛІ, ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ

Анотація. Мета статті: обґрунтувати особливості розвитку початкової освіти в Англії на початку ХХІ століття. Використано методи наукового пошуку: вивчення наукових досліджень з проблем розвитку початкової освіти в європейському освітньому просторі – для з'ясування теоретичних відомостей щодо особливостей розвитку початкової освіти в Англії; аналіз і синтез – для виявлення впливу соціального середовища на зміст початкової освіти; прогностичний – для визначення перспектив розвитку початкової освіти та моделювання і проектування освітніх процесів; узагальнення – для формулювання висновків. В статті обґрунтовано особливості розвитку початкової освіти у Великій Британії на поч. ХХІ ст. Визначено цілі і завдання шкільної освіти: передача культурного досвіду; соціалізація молоді; формування загальних (надпредметних) вмінь. Підкреслено, що у початковій освіті акцент зроблено на здобуття знань щодо розвитку основних компетентностей та розвиток здатності до засвоєння соціального досвіду. Виокремлено завдання початкової освіти у Великій Британії. Схарактеризовано британську модель змісту шкільної освіти як поєднання особистісно-орієнтованої та компетентнісної.

Ключові слова: початкова освіта, Велика Британія, Англія, уміння, навички, компетентність, учень початкової школи.

Вступ. Перебудова української освіти в цілому вимагає переосмислення і реорганізації початкової освіти. Саме початкова школа повинна втілювати в практику нові ідеї демократизації, гуманізації, відкритості, безперервності, диференціації, розвиваючої спрямованості освіти. Винятковість початкової школи ґрунтується на її особливому значенні в психічному розвитку дитини, значному впливі на інтелектуальне, моральне та фізичне формування здобувача освіти як особистості, вибір нею всього життєвого шляху. За час навчання в початковій школі відбуваються зміни у фізичному зростанні, психічному розвитку та структурі особистості, соціальному розвитку та соціальній інтеграції учнів.

Перед українською державою стоїть завдання зміцнення демократичної та правової держави, подолання відставання від світових тенденцій у суспільному розвитку. Як базові параметри модернізації шкільної освіти висуваються: пріоритет інноваційних наукових концепцій у змісті шкільного навчання; ідеї відкритої школи; дидактична модель навчання, заснована на компетентнісній освітній парадигмі, що передбачає активну роль всіх учасників освітнього процесу у формуванні цільової компетентної особистості, здатної творчо мислити і знаходити нестандартні рішення, яка вміє вибирати професійний шлях, готової навчатися протягом усього життя [1; 2]. Концепції Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти спрямовують на активізацію формування компетентностей, які забезпечать адекватну соціальну інтеграцію особистості.

У цих умовах особливої значущості набуває вивчення досвіду модернізації шкільної освіти, накопиченого іншими країнами. Найбільш цікавий у цьому плані досвід Великої Британії, де у другій половині ХХ ст. урядом було проведено серію цілеспрямованих заходів щодо реформування системи загальної

освіти. Ставилися завдання привести шкільну освіту у відповідність до нових соціально-економічних умов, що характеризуються інтегративними процесами в міжнародній економіці, прискоренням науково-технічного прогресу, проникненням інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності людини, розширенням соціально-культурних зв'язків між державами, збільшенням контактів представниками різних країн та культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, не вирішеної раніше частини загальної проблеми. Питання шкільної освіти у зарубіжних країнах активно вивчаються вітчизняною наукою. Загальні тенденції розвитку зарубіжної педагогічної думки розглядаються у межах порівняльної педагогіки Н.Авшенюк, О.Алексєєвою, О.Баніт, І.Козубовською, О.Локшиною, Н.Ничкало, М.Юрченко, О.Яровою та інші. Аналізу реформ змісту шкільної освіти у європейських країнах присвячені роботи українських фахівців з порівняльної педагогіки: О.Матвієнко, Н.Пазюри А.Сбруєвої, Л.Хомич та інших. Дослідники засвідчують, що загальними тенденціями розвитку шкільної освіти в країнах ЄС на рівні МСКО 1 є: інтернаціоналізація, поширення національного як обов'язкового, так і вибіркового компоненту в змісті освіти, поєднання різних видів оцінювання для отримання об'єктивної інформації про успішність учня/роботу школи/стан освітнього рівня, застосування ІКТ в освітньому процесі; формування особистісної культури [9; 10].

Мета статті: обґрунтувати особливості розвитку початкової освіти в Англії на початку ХХІ століття. Для з'ясування поставленої мети використано різні методи наукового пошуку: вивчення наукових досліджень з проблем розвитку початкової освіти в європейському освітньому просторі – для з'ясування теоретичних відомостей щодо особливостей розви-

тку початкової освіти в Англії; аналіз і синтез – для виявлення впливу соціального середовища на зміст початкової освіти; прогностичний – для визначення перспектив розвитку початкової освіти та моделювання і проектування освітніх процесів; узагальнення – для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Існуюча у Великій Британії система загальної середньої освіти за рівнем свого розвитку, зрілості та ефективності є однією з найкращих у світі. Основою ефективності системи загальної освіти є поєднання трьох компонентів (принципів): управління з урахуванням результатів; стимулювання співробітництва; реалізації принципів свободи вибору. Одним із ключових факторів, що забезпечують якість та ефективність системи загальної освіти у Великій Британії, є система зовнішньої відповідальності та звітності, яка мобілізує персонал освітніх установ.

Цілі і завдання британської загальної середньої (шкільної) освіти полягають у наступному:

1. Передача культурного досвіду. Школи та інші освітні установи мають передати новому поколінню ті елементи культурного досвіду, які значною частиною суспільства визнаються цінними. У школах Великої Британії зміст освіти умовно поділено на навчальні предмети, які представляють «форми знання» та які акумулюють у собі мудрість попередніх поколінь.

2. Соціалізація молоді. Школи повинні давати молоді корисні моделі (норми) поведінки та цінності, що стоять за ними, а також розуміння завдань, умінь та знання, необхідні для виконання соціальних ролей, які вони мають відігравати в суспільстві. Маються на увазі як професійна, так особиста, сімейна, дозвілєва та інші сфери діяльності.

3. Підготовка до професії. Школа повинна дати підростаючому поколінню знання та вміння, необхідні для подальшої професійної діяльності що розуміють як загальні (надпредметні) вміння, і вміння, необхідні для оволодіння конкретною професією [7].

Система освіти в Об'єднаному Королівстві складається з трьох ступенів: перша – початкова освіта; друга – середня освіта; третя – освіта в старших класах та університетська освіта. Обов'язкова загальна середня (шкільна) освіта охоплює дітей та підлітків віком від 5 до 16 років. Існують державні та приватні школи. Більшість – до 90% дітей Англії та Уельсу – навчається у державних освітніх закладах. У системі освіти діють такі типи освітніх установ: дошкільні (для дітей віком до 5 років); початкові школи (для дітей віком від 5 до 11 років); неповні середні школи (для підлітків віком від 11 до 16 років); повні середні школи (для дівчат та юнаків до 18 років). Приватні школи утворюють самостійну систему. Освіта в старших класах школи (для осіб 16–18 років) включає загальноосвітні, професійні та технічні освітні заклади різного рівня, коледжі графств, заклади освіти дорослих, деякі заклади вищої освіти (наприклад, політехнічні), заклади позашкільної освіти. Університети та коледжі утворюють самостійну систему.

У всіх типах шкіл існує три напрями освіти: академічний, технічний чи комерційний, практичний. З ухваленням «Єдиного національного навчального плану» відмінності у змісті підготовки за трьома напрямками знівелювалися. У початковій та середній школах Великої Британії (Уельс, Англія, Північна Ірландія) навчаються діти віком від 5 до 14 років. Навчання має обов'язковий характер. У 16 років обов'язкова середня освіта вважається закінченою, але якщо учень хоче вступати до університету, то йому необхідно пройти додаткову поглиблену під-

готовку за обраною спеціалізацією. Знання школярів оцінюються за 10-бальною шкалою. Учні у віці 11 та 14 років проходять державне тестування з англійської мови, математики та природознавства, а у 16 та 18 років складають державні іспити. У 14 років школярі повинні скласти випускний іспит та отримати сертифікат (документ, що видається у школах Великої Британії після складання випускного іспиту з конкретного навчального предмета). У 16 років школярі завершують середню освіту, складають іспити з 8 навчальних предметів; їм вручають сертифікат про середню освіту. Якщо учні отримали три найвищі бали щонайменше із п'яти предметів за семибальною шкалою, то вони можуть вступати у спеціальні класи, у яких протягом двох років триває додаткова підготовка [7, с.222]

Фахівці Європейської Ради вважають, що в сучасних умовах енциклопедична освіта має граничну цінність, тому початкова школа має надати основні знання, прищепити погляди та навички, які дадуть можливість учню вчитися у будь-якій ситуації. Визначені основні цілі початкової освіти:

- формування умінь читати, писати, рахувати;
- надання допомоги дітям у набутті та практичному застосуванні ідеалів цінностей демократичного суспільства (толерантності, відповідальності та поваги прав інших);
- заохочення розвитку знань, умінь і формування поглядів, на підставі яких діти зможуть відповідати на майбутні вимоги, які ставить соціум;
- підготовка учня не тільки і не стільки приймати успіх чи не успіх, скільки подолати перешкоди, здійснювати самостійний пошук вирішення будь-якої задачі.

Загальний зміст сучасної початкової освіти у Великій Британії полягає у засвоєнні учнями базових освітніх компетенцій, що забезпечують формування основних навичок навчальної діяльності, а також у розвитку у них пізнавальних і комунікативних здібностей, культури поведінки.

Основними завданнями сучасної початкової школи є:

- допомогти кожному учневі у досягненні успіху, тобто отримати об'єктивну оцінку та розвинути індивідуальні здібності;
- підготувати кожного учня без проблем включатися у всі види суспільного життя, бути відповідальним за все, що він робить або не робить;
- дати учням ґрунтовну загальноосвітню основу для успішного продовження освіти та отримання подальшої професійної освіти у відповідності до особистих потреб, здібностей та вимогами технологічного, економічного, суспільного та культурного розвитку суспільства.

Зміни у британському суспільстві в епоху глобалізації, інформаційної революції окреслили нові акценти. Британська школа має насамперед формувати спільні вміння, які становлять цінність для суспільства незалежно від професії випускника школи. Йдеться про вміння вирішувати проблеми, вступати в комунікацію, створювати команду однодумців і так далі. Школа має формувати вміння, професійно орієнтовані та пов'язані з конкретною технологією. Пріоритетними є базові вміння (математика, грамотність) та соціальні навички, які важливі на ринку праці (планування часу, здатність до адаптації). Дедалі важливішим вважається підготовка випускників до діяльності у сфері фінансів, торгівлі, послуг.

Актуальним є питання «міжпредметних елементів», які мають інтегрувати особистісну, соціальну та моральну освіту. Ці елементи представлені у формі

умінь, узагальнених ідей та тем [9]. Ідеї міжпредметної інтеграції визначалися як сукупність базових цінностей, які мають формуватися щодо предметів навчального плану. Як приклад таких цінностей можна назвати принцип рівності можливостей та цілей у полікультурному суспільстві, що виражається у формуванні толерантності, взаємної поваги, заохочення культурного різноманіття, розвитку людської індивідуальності. Формування цих цінностей багато в чому відбувається на основі спеціально організованого «клімату» школи, виховного простору, що іноді називають прихованим навчальним планом. Міжпредметними темами є: економіка та промисловість; освіта, що пов'язана з кар'єрою; основи здорового способу життя; громадянська освіта; екологічна освіта. Для кожної теми визначено основні теоретичні, світоглядні та практичні компетентності, які школа має сформувати в учнів.

З 2002 р. у британських школах «Громадянська освіта» стала обов'язковим навчальним предметом для школярів 11 та 16 років. Цей навчальний предмет призначений для того, щоб забезпечити послідовність у розвитку розуміння школярами своєї ролі та відповідальності як громадян сучасної демократичної держави. Він також покликаний допомогти у вирішенні проблем морального та соціального плану [8, с. 23]. Зміст навчального предмета «Громадянська освіта» включає: знання та розуміння сучасних соціальних процесів та явищ; розвиток навичок пошуку відповідей на питання, що виникають; розвиток вміння здійснювати відповідальні дії та брати участь у вирішенні спільних проблем. Дискусійним питанням є співвідношення шкільних курсів історії та громадянства [7, с.221-223; 8, с.26].

Британську модель змісту загальної середньої (шкільної) освіти за своєю типологією можна класифікувати як поєднання особистісно-орієнтованої та компетентної. Вона покликана стимулювати соціалізацію школярів, забезпечити можливість випускнику загальноосвітньої школи стати компетентною людиною, яка має сформовану здатність застосовувати набуті знання та вміння у конкретній життєвій ситуації для вирішення практичних завдань. Глобалізація, становлення об'єднаної Європи, інтеграція до європейської системи освіти зумовили багатоаспектні зміни національних систем освіти. Зміст освіти британської школи спрямовано на формування ба-

гаторівневої ідентичності: локальної (на рівні графства), національної (що має специфіку для школярів Англії, Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії), загальнобританської, європейської, загальнонародської.

Значимо, що зміст освіти як педагогічно адаптований соціальний досвід базується на таких фундаментальних принципах, як повага до особистості дитини, демократичність соціального середовища, структурованість змісту навчального предмета тощо. Розвиток змісту освіти школи у Великій Британії є логічним в умовах зміни цивілізаційної парадигми від індустріального суспільства до інформаційного. Основним інструментом розв'язання цієї проблеми на сучасному етапі стає компетентісно орієнтований підхід, який відкриває можливості поєднати когнітивну та вмінневу складові змісту освіти [6, с.168].

Сучасний підхід до розвитку початкової освіти у Великій Британії полягає у швидкій реалізації функції сприяння освіті школяра, посилення суб'єктної позиції педагога і його високої мобільності, гнучкості; підвищення відповідальності за якість та результат освіти; професійному та особистісному зростанні педагога, безперервній самоосвіті та саморозвитку.

Висновки. Модернізація початкової школи є ключовою ланкою реформування освіти, оскільки саме вона задає вектор творчого саморозвитку особистості весь подальший життєвий шлях. Усвідомлення цього сприяло розробці в Україні Державного стандарту початкової освіти та концепції «Нова українська школа». Ці документи передбачають розвиток гуманістичних принципів. На основі вивчення досвіду розвитку початкової освіти у Великій Британії можна зробити висновок, що завданням українського початкового компоненту загальної середньої освіти є спрямованість школи на забезпечення сформованості в учнів вміння використовувати знання у різних ситуаціях (включаючи нестандартні), самостійність та ініціатива дітей у виборі необхідних засобів вирішення навчальних задач; сформованість вміння здобувати знання, визначати загальний спосіб побудови стратегій дій, ініціативність школяра у постановці гіпотез, пошуку суттєвих доказів, бажання виконувати будь-яке завдання творчо тощо. Перспективи подальших досліджень: вивчення особливостей розвитку початкової освіти в країнах європейської спільноти в умовах сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Алексеева О.В. Сучасні тенденції виховання та освіти в розвинених країнах світу. Педагогіка і психологія. 2004. Вип. 3. С.119–124
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch-2016>
3. Локшина О.І. Стратегія модернізації освіти молоді у Великій Британії. Педагогіка і психологія. 2005. № 3. С.112–119
4. Лотфі Г.Г. Розвиток білінгвальної шкільної освіти в Англії та Уельсі: ретроспектива та сучасність. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 12. Т.2. С.93–95
5. Старостіна О. Ціннісні засади розвитку системи шкільної освіти у Великій Британії. Освітologia. 2019. Вип. 8. С.34–42
6. Юрченко М. Розвиток початкової освіти Великої Британії. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства. 2020. Вип. 2. С.167–173
7. Ярова О.Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Бердянський державний педагогічний університет. Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2018. 531 с.
8. International Organization for Standardization. IEC Guide 2. Geneva: ISO, 2004. 60 p.
9. Rogers S., Brown, S. Knowledge creation as an approach to facilitating evidence informed practice in early year's settings: Examining ways to measure the success of using this method with early year's practitioners in Camden (London). URL: <https://www.researchgate.net/publication/320242044>
10. Spiritual, moral, social and cultural development. National Curriculum. URL: <http://archive.teachfind.com/qcda/curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/general-teaching-requirements/spiritual-andmoral/index.html>

References

1. Aleksieieva, O.V. (2004). Suchasni tendentsii vykhovannia ta osvity v rozvynenykh krainakh svitu [Modern trends in upbringing and education in the developed countries of the world]. *Pedahohika i psykhohohiia*, 3, 119–124 [in Ukrainian].
2. Kontseptsiia «Nova shkola. Prostir osvitynih mozhlyvostei». (2016). [The concept of «New school. A space of educational opportunities»]. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch-2016/> [in Ukrainian].

- Lokshyna, O.I. (2005). Stratehiia modernizatsii osvity molodi u Velykii Brytanii [Strategy for modernization of youth education in Great Britain]. *Pedahohika i psykholohiia*, 3, 112–119 [in Ukrainian].
- Lotfi, H.H. (2019). Rozvytok bilinhvalnoi shkilnoi osvity v Anhlii ta Uelsi: retrospektyva ta suchasnist [The Development of Bilingual School Education in England and Wales: Retrospect and Present]. *Innovatsiina pedahohika*, 12 (2), 93–95 [in Ukrainian].
- Starostina, O. (2019). Tsinnisni zasady rozvytku systemy shkilnoi osvity u Velykii Brytanii [Value principles of the development of the school education system in Great Britain.]. *Osvitolohiia*, 8, 34–42 [in Ukrainian].
- Iurchenko, M. (2020). Rozvytok pochatkovoї osvity Velykoi Brytanii [Development of primary education in Great Britain.]. *Kreatyvnist osobystosti yak faktor innovatsiinoho rozvytku suspilstva*, 2, 167–133 [in Ukrainian].
- Iarova, O.B. (2018). Tendentsii rozvytku pochatkovoї osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Trends in the development of primary education in the countries of the European Union.]. Unpublished Doctoral dissertation. Kyiv. Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
- International Organization for Standardization. IEC Guide 2 (2004). Geneva, ISO.
- Rogers, S. & Brown, S. Knowledge creation as an approach to facilitating evidence informed practice in early year's settings: Examining ways to measure the success of using this method with early year's practitioners in Camden (London). URL: <https://www.researchgate.net/publication/320242044>
- Spiritual, moral, social and cultural development. National Curriculum. URL: <http://archive.teachfind.com/qcda/curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/general-teaching-requirements/spiritual-andmoral/index.html>.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2023 р.

Стаття прийнята до друку 15.02.2023 р.

Tovkanets Anna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of the Department of Theory and Methods of Primary Education
Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine

Lendel Liudmila

Teacher of the English Language and Literature, Teacher of the Highest Category
Kolodnyanska Gymnasium of the Irshava United Territorial Community
Khust District, Transcarpathian region, Ukraine

PRIMARY EDUCATION IN GREAT BRITAIN AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY: GOALS, CONTENT AND TASKS

Abstract. The article substantiates the peculiarities of the development of primary education in Great Britain at the beginning of the 21st century. The goals and tasks of school education are defined: transfer of cultural experience (elements of cultural experience that are recognized as valuable by a significant part of society); socialization of youth (useful models (norms) of behavior and values, understanding of tasks, skills and knowledge necessary for the social roles performance); preparing for mastering a specific profession; formation of general (extracurricular) skills. In the primary education, the emphasis is placed on acquiring knowledge regarding the development of basic competences on the development of the ability to assimilate the content of social experience. The tasks of primary education in Great Britain are singled out: expanding the horizon of children's activities in the social-cultural environment; providing assistance to children in acquiring practical skills and ideals of the values of a democratic society (tolerance, responsibility and respect for the rights of others); stimulating the development of knowledge, skills and the formation of views; preparing the student to overcome obstacles, to independently search for a solution to any problem. The British model of school education content is characterized as a combination of personality-oriented and competence-based, contributing to the schoolchildren socialization, providing the opportunity to become a competent person with formed ability to apply the acquired knowledge and skills in a specific life situation to solve practical tasks. It was concluded that the modern approach to the development of primary education in Great Britain consists in the rapid implementation of the function of promoting the education of student, strengthening the subject position of the teacher, his high mobility and flexibility.

Key words: primary education, Great Britain, England, ability, skills, competence, socialization.